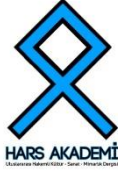

MİTTEN MEDYAYA KELOĞLAN

*Berna KOLOT**

Geliş Tarihi: 13.06.2021

Kabul Tarihi: 23.06.2021

Atf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: 7

Sayfa: 351-355

Yıl: 2021

Dönem: Haziran

Mehmet Özdemir, **Mitten Medyaya Keloğlan**, İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 278 s. 2021, [ISBN: 978-625-7018-34-0].

Hayatın çocukluk dönemindeki sır perdesini aralayan, kimsenin bilemeyeceği duygu ve düşüncelerin derinlerine dahi inebilen masallarla hayatımıza giren ve hiçbir zaman çıkmayan bir kahraman: Keloğlan, Keleşoğlan...

* Dr., Trabzon, b.bernakolot@gmail.com / ORCID: 0000-0003-4573-7682.

Masal deyince akla gelen ilk unsur olan Keloğlan; akıllı, zeki, kurnaz, yeri geldiğinde hilebaz, sözünü esirgemeyen, aklına koyduğunu yapan, gözü daima yükseklerde olan bir karakteri olması vesilesiyle gencinden yaşlısına herkese hitap eden ve herkesin kendinden bir şey bulduğu ve kendisine bir şey kattığı nitelikli bir kahramandır. Bir var olan bir yok olan, az gidilip uz gidilen, dere tepe düz gidilen bir zaman diliminde yaratılan Keloğlan, yazarın deyimiyle “mitolojik zamandan günümüze ulaşan çeşitli imge, sembol ve yaşantıların en son aşamasıdır.” Bu kitapta Mehmet Özdemir, bilinmeyen zamandan görülen zamana, sözlerin hüküm sürdüğü zamandan klavyelerin, görsellerin hüküm sürdüğü zamana kadar yaşatılan Keloğlan’ın mucizevi serüvenine bir kapı açmaktadır.

Yazar, eserinin *Giriş* kısmını *Bir Anlatı Türü Olarak Masal, Kavramsal Çözümleme ve Yöntemsel Çözümleme* adını verdiği üç alt başlıkta ele almıştır. Alt başlıkların ilki olan *Bir Anlatı Türü Olarak Masal*’da Türk halk yaratmalarının önemli unsurlarından biri olan masal hakkında kısa ve net bilgiler verip bu bilgileri yayımlanan çalışmalarla desteklemiş, konunun kolayca anlaşılmasını sağlayacak bir giriş yapmıştır. İkinci alt başlık olan *Kavramsal Çözümleme*’yi kendi içerisinde iki başlık hâlinde değerlendirmiştir. Bu başlıklardan ilkinde saçın varlığı, saç üzerine yapılan çalışmalar ve geçmişten günümüze saç ile ilgili belirtilen fikir ve görüşleri ele almıştır. Bu kısımda ünlü filozofların saç ve saçlı olmayla ilgili görüşlerini belirttikten sonra Türk kültüründe saçın verilen önem, saç ve kişinin statüsünü belirleme yetkisi, ayrıca saçın bazı geleneklerde önemli bir unsur olarak kullanılmasının yanında dinsel ve inanışa özgü uygulamalarda nasıl yer aldığına dair çeşitli bilgiler de yer almaktadır. Kavramsal Çözümleme kısmının ikinci alt başlığında ise yazar, saç-saçlılığın zıttı olan kellik unsurunu değerlendirmiştir. Bilhassa bu kısımda dikkat çeken özellik saçlıların ve saçsızların eski zamanlardan bugüne kadar çeşitli ilim irfan yollarını kullanarak atışmalarına şahit olunmasıdır. Yazar bu bölümün başlıklandırmasını yaparken iki unsur arasındaki zıtlıktan faydalanıp saç için *Bir Beden Unsuru Olarak Saçın Varlığı* şeklinde bir başlık seçerken saçın olmayışını ise *Bir Beden Unsurunun Yokluğu veya Kaybı: Kellik* olarak açıklamaktadır. Yazar bu kısımda kelliğin özellikle erkekler için kaçınılmaz bir kader birliği olarak kabul edildiğini belirttikten sonra kelliğe tıbbi açıdan yaklaşarak neyin sebep olabileceğine dair bilgiler vermeyi de ihmal etmemiştir. Bu kısımda yazar, bilimsel yaklaşımların yanı sıra saçlı ve saçsız olmayı inanış yoluyla da değerlendirerek bu konuda toplumun bakış açısını anlamımıza yardımcı olacak bilgiler sunmaktadır. Giriş kısmının son başlığı olan *Yöntemsel Çözümleme* kısmında Türk kültürünün önemli

unsurlarından biri olan Keloğlan'ın ilişkili olduğu bilimsel çerçeveler hakkında bilgiler vererek eserin ilk kısmına geçiş için okuyucuları hazır hâle getirmiştir.

Keloğlan denildiğinde akla gelen ilk anlatı masal gibi gözükse de yazar bu çalışmayla Keloğlan'ın yalnızca masalarda değil farklı halk anlatılarında ve göstermelik türlerde önemli karakterden biri olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Eserin *Birinci Bölümünde* yazar, *Kahramanın Portresinin Gelişimi Açısından Keloğlan* başlığı altında Keloğlan'ın hem kendisini hem de farklı tiplerini vermekte, bunu yaparken de sözlü kültür döneminden medyatik döneme kadar geliştirilen mitoloji, masal, destan, halk hikâyeleri ve halk tiyatrosundan çeşitli örneklemeler yapmaktadır. Yazar bu örneklerle kellik algısının ve Keloğlan tiplerinin metinlerdeki farklı varyasyonlarını okuyucuya sunmakta ve okuyucu, Keloğlan'ın kendisiyle yakınlık kurabileceği her hâlini metinlerle açıkça görebilmektedir. Ayrıca bu bölümde yazar, Keloğlan'ın hem olumlu hem de olumsuz niteliklerine yer vererek onun yalnızca bir masal tipi olmadığını örneklerle okuyucuya sunmaktadır. Yazar, Keloğlan'ın olumsuz niteliklerinin temelinde mitten gelen hilebaz arketipinin; olumlu niteliklerinde ise yaşamın dönüştürel etkisinin izleri olduğunu ifade eder. Ayrıca bu örneklerde Keloğlan'ın her zaman bu adla ya da doğrudan Keloğlan olarak karşımıza çıkmadığı, ancak pek çok olayda etkili olduğu hatta bazı olayların seyrini değiştirecek yetkinlikte olduğu ifade edilmektedir.

Eserin *İkinci Bölümünde* yazar Keloğlan'ı, *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi Boyutuyla Keloğlan* başlığı altında ele almış, Keloğlan tiplerinin radyo, sinema, televizyon ve internet gibi medya organlarındaki örneklerini değerlendirmiştir. Radyonun rağbet gördüğü dönemlerde Keloğlan masallarının halkla buluşmasında Ankara Radyosu'nun öneminden bahseden yazar, araştırmacıların bu programlara konuk olarak masal hakkında dinleyicileri bilgilendirdiğini ifade eder. Bu dönemde Keloğlan masallarının ön plana çıkmasında Rüştü Asyalı'nın etkisinin sinemada da devam ettiği bilgisini veren yazar, sinema kısmında 1948 ile 2018 tarihleri arasında Keloğlan konulu 10 adet sinema filmini görsellerle destekleyerek detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu filmlerin bazılarında masallardaki Keloğlan'a benzer özelliklerle karşılaşılrken bazılarında bu bağlantının kopuk olduğunu ifade eden yazar bu durumun sebebinin ekonomik kazanç sağlama isteğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Radyo programlarında olduğu gibi televizyonlarda da halka sunulan programların bazılarında masallar ve Keloğlan'la ilgili açıklamalar yapıldığı ve bu açıklamalar ile anlatılan masallar sayesinde halkla Keloğlan arasında bir köprü kurulduğu anlaşılmaktadır. Yazar, çeşitli televizyon programlarının yanı sıra TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi

filmlerde de Keloğlan masallarına yer verildiğini ve çocukların erken yaşlardan itibaren Keloğlan ile tanışma fırsatı bulduğu bilgisini aktarmaktadır. Modern çağın en çok kullanılan icatlarından biri olan internette ise Keloğlan'la ilgili pek çok işitsel, görsel, yazılı ve hareketli veriyi tespit eden yazar bunları detaylı bir şekilde inceleyerek okuyucuya sunmaktadır. Bu bölümde internet ortamında rastlanılan Keloğlanla ilgili çizgi film, görsel, oyunlar ve oyuncaklar, hediyelik eşyalar, hatta sosyal medya hesapları kullanan kişilerin kullanıcı adlarında dahi Keloğlan'a yer verildiği görülmektedir.

Eserin *Üçüncü Bölümünde* yazar, Keloğlan'ın toplumsal cinsiyet, müstehcenlik, mizah, felsefe ve siyaset gibi kültürün farklı katmanlarındaki yerini incelemektedir. Bu bölümde yazar öncelikle kellik, kelleşme, toplumdaki kellik algısı gibi konulara eğilmekte ve bunlardan hareketle toplumun Keloğlan algısı üzerinde durmaktadır. Bu bölümde Keloğlan'ın yanı sıra Kelkız, Dişi Keloğlan gibi cinsiyetçi sınıflamaların varlığını da bildirmektedir. Yazar bu kısımda Keloğlan anlatılarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun bilhassa kahraman, anne ve diğer kadınlar üzerinden değerlendirilmesinin mümkün olduğunu söylemektedir. Keloğlan ve müstehcenlik konusuna değinen yazar, Keloğlan masallarında cinselliğin farklı şekillerde yer aldığını belirterek konuyla ilgili masal ve oyun örneklerine yer vermektedir. Mizah konusunda yazar dımdızlak, kel kafa, aptallık, sakarlık, muziplik, kurnazlık gibi özellikler hakkında değerlendirmelere yer verdikten sonra Keloğlan'ın geleneksel anlamda masal dünyasının mizahi tiplerinden biri olduğunu ifade eder. Felsefe ve siyaset bahsinde ise yazar, Keloğlan'ın iyi bir düşünür ve bilge olması hasebiyle Türk zekâsını temsil ettiğini ve onun halk tarafından kendilerine sözcü ve düşünür seçilmiş olduğunu belirtir.

Türk kültürünün önemli tiplerinden biri olan Keloğlan'ı üç bölüm hâlinde detaylı bir şekilde inceleyen yazar, bu incelemelerden elde ettiği çıkarımlarını *Sonuç* kısmında bildirdikten sonra eserini ortaya koyarken yararlandığı bilimsel kaynakların listesini oluşturan *Kaynaklar* bölümünü de vererek kitabını sonlandırmaktadır.

Yazar, "*Masal kahramanı Keloğlan'ın bilindik öyküsünün sınırlarının genişletilmesi*" amacıyla yazmış olduğu bu eserle Keloğlan'ın dünyasının yalnızca masallarla sınırlandırılmayacak kadar geniş olduğunu ortaya koymuştur. Keloğlan'ın mitsel dönemden günümüze kadar süren varlığını yazılı ve sözlü kaynaklar, görseller, medya organları aracılığıyla aktararak Keloğlan'ın dünyasında gizli kalmış pek çok odanın anahtarını okuyuculara sunmuştur. Keloğlan'ı bütüncül şekilde ele alan yazar, bu vesileyle insanın popüler merakları arasında yer alan tıp, mühendislik, yapay zekâ, otonom

teknolojiler, illüstrasyon, animasyon vb. konularda Keloğlan aklının ve belleğinin kullanılarak kültürel yaratmalarda yerinin sorgulanması gerektiğini gözler önüne serer.